Strane riječi u javnoj upotrebi

Šiprak, Ivona

Undergraduate thesis / Završni rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:785272

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository

zir.nsk.hr

UNIRI DIGITALNA KNJIŽNICA

Image not found or type unknown

SVEUČILIŠTE U RIJECI

FILOZOFSKI FAKULTET

Ivona Šiprak

(0009060724)

STRANE RIJEČI U JAVNOJ UPOTREBI

(završni rad)

Rijeka, 2014.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

FILOZOFSKI FAKULTET

Odsjek za kroatistiku

Ivona Šiprak

STRANE RIJEČI U JAVNOJ UPOTREBI

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentorica: dr. sc. Maja Opašić, poslijedoktorantica

Rijeka, 15. 9. 2014.

SADRŽAJ:

1. Uvod ... 1

2. Jezično posuđivanje ... 3

2.1. Izravno posuđivanje ... 6

2.2. Posredno posuđivanje ... 6

2.3. Kružno posuđivanje ... 8

3. Prilagodba posuđenica ... 9

3.1. Grafijska i pravopisna prilagodba ... 9

3.2. Fonološka prilagodba ... 9

3.3. Morfološka prilagodba ... 10

3.4. Značenjska prilagodba ... 11

4. Posuđenice i normiranost ... 13

5. Analiza prikupljene građe stranih riječi u javnoj upotrebi ... 15

5.1. Strane riječi grčkoga podrijetla ... 15

5.2. Strane riječi latinskoga podrijetla ... 17

5.3. Strane riječi talijanskoga podrijetla ... 20

5.4. Strane riječi francuskoga podrijetla ... 22

5.5. Strane riječi španjolskoga podrijetla ... 24

5.6. Strane riječi engleskoga podrijetla ... 24

5.7. Strane riječi njemačkoga podrijetla ... 27

5.8. Strane riječi turskoga podrijetla ... 29

5.9. Posuđenice iz češkoga jezika ... 30

6. Zaključak ... 32

7. Sažetak ... 33

8. Literatura ... 34

9. Izvori ... 35

1. Uvod

Istraživanja su dovela do zaključka da ne postoji gotovo ni jedan jezik koji nije bio u dodiru s drugim jezicima. Načini na koji su jezici utjecali jedni na druge različiti su. U prošlosti su to najčešće bili vojni pohodi i kolonizacija. Zahvaljujući vojnim pohodima Aleksandra Velikoga grčki se jezik širio po Srednjem istoku. Rasprostranjenost Rimskoga Carstva bila je jedan od glavnih razloga široke rasprostranjenosti latinskoga jezika na području Europe i Sjeverne Afrike (Turk 2013: 15). U današnje vrijeme kontakti se razvijaju širenjem znanstvenih spoznaja, tehnoloških otkrića i kulturnom i civilizacijskom razmjenom (Turk 2013: 16).

Cilj je rada bio propitati status stranih riječi u javnoj upotrebi. U Hrvatskoj je službeni jezik hrvatski i njime se govornici služe pri komunikaciji. Građa za potrebe rada, tj. primjeri stranih rječi u javnoj upotrebi, prikupljena je na prostoru malenoga gradića Garešnice (Moslavina) i grada Rijeke. U ovome radu polazimo od naziva strane riječi, a ne posuđenica jer su posuđenice već postale dijelom pojedinoga jezika, dok strane riječi nisu to uvijek. Prikupljene primjere analizirali smo provjerivši najprije njihov status u rječnicima. Pri tome služili smo se rječnikom stranih riječi Vladimira Anića i Ive Goldsteina (1999) te rječnikom Bratoljuba Klaića (2002). Nakon toga, prikupljenu građu smo razvrstali u tablice s obzirom na jezik iz kojega potječu.

Rad se sastoji od osamnaest poglavlja. U prvom poglavlju iznosi se teorija jezičnoga posuđivanja te se sastoji od tri potpoglavlja. Prvo se potpoglavlje odnosi na izravno posuđivanje, drugo na posredno i treće na kružno posuđivanje. Prilagodba posuđenica glavna je preokupacija drugoga poglavlja koje se sastoji od četiri potpoglavlja. Prvo potpoglavlje bavi se grafijskom i pravopisnom prilagodbom, drugo fonološkom, treće morfološkom, a četvrto

značenjskom prilagodbom. U trećem poglavlju propitan je odnos posuđenica i normiranosti. Središnje poglavlje rada je četvrto u kojemu se analiziraju prikupljene strane riječi u javnoj upotrebi raspoređene prema jeziku iz kojega dolaze. Na samom kraju rada donosimo zaključak i sažetak.

2. Jezično posuđivanje

Jasna Melvinger pod izvornim hrvatskim leksikom podrazumijeva „leksik koji potječe iz dopovijesnog razdoblja: iz indoevropskog prajezika, iz praslavenskog jezika, kao i leksik nastao kasnije, u povijesnom razdoblju“ (Melvinger 1984: 53). Leksik hrvatskoga jezika, osim izvornih hrvatskih leksema, čine i posuđenice. Svi jezici svijeta imaju posuđenice, čime se hrvatski jezik ne izdvaja od drugih jezika. Različito je jedino razdoblje posuđivanja, intenzitet i broj posuđenica. Zahvaljujući posuđenicama možemo saznati mnogo o vremenu i načinu ostvarivanja kontakata i utjecaja koje je jezična zajednica doživjela tijekom svoga povijesnog razvitka. Zajedno s tuđim nazivom, narod preuzima i predmete i pojave koje su mu nepoznate.

Melvinger razlikuje dvije vrste posuđenica: izravne posuđenice i leksički kalk. „Izravne posuđenice takve su posuđenice koje su semantički i formalno identične ili slične odgovarajućoj riječi u jeziku izvorniku“ (Melvinger 1984: 54). Unutar izravnih posuđenica razlikuje još dvije skupine. U prvu skupinu ulaze „riječi koje imaju posve istu morfološku strukturu kao i njihov prototip iz stranog jezika, npr. *kombajn* (engl. *combine*)“ (Melvinger 1984: 54). Drugu skupinu čine „riječi čija morfološka struktura samo djelomično odgovara prototipu iz jezika izvornika“ (Melvinger 1984: 54). U tih je riječi samo jedan morfem prilagođen, npr. *revolucija* (franc. *révolution*). Većina posuđenica u hrvatskome jeziku pripada drugoj skupini. Leksički kalk dolazi od francuske riječi *calque*, što u doslovnom prijevodu znači kopija. Kalkovi su riječi oblikovane pomoću „leksičkih sredstava jezika primaoca, ali prema stranome modelu“ (Melvinger 1984: 54). Riječi se doslovno prevode, morfem po morfem, čuvajući pri tome i redosljed morfema kakav je u jeziku izvorniku. Primjer kalka je npr. riječ *poluotok* od njemačke riječi *Halbinsel*. *Halb* je u prijevodu polu, a *Insel* otok.

Što je to jezično posuđivanje? Marko Samardžija tvrdi da je to „svako preuzimanje neke jezične jedinice iz jednog leksika u drugi“ (Samardžija 1995: 45). Posuđivanje se može odvijati na fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj, semantičkoj i leksičkoj razini. Kao razloge posuđivanja Samardžija navodi: nemogućnost pronalaska gotova rješenja kojima bi se trebale popuniti praznine u vlastitom leksičkom sustavu te zato što se posuđenice katkada ne podudaraju s njima najbližim hrvatskim leksemima (Samardžija 1995: 45). Gore navedeni razlozi ubrajaju se u unutarjezične razloge. Osim zbog unutarjezičnih, hrvatski jezik posuđuje i zbog izvanjezičnih razloga. Izvanjezični razlozi vezani su uz društvenu narav jezika. U izvanjezične razloge ubrajaju se političke veze između govornika dvaju ili više naroda, njihove gospodarske, kulturne, znanstveno-tehničke veze te izravan zemljopisni dodir jezičnih područja (Samardžija 1995: 46). Intenzitet izvanjezičnih razloga nije uvijek jednako snažan. U današnje vrijeme najvažniju ulogu u posuđivanju imaju kulturno-civilizacijske i znanstveno-tehničke veze između govornika dvaju jezika. Nekada je hrvatski jezik najviše posuđivao iz njemačkoga, mađarskoga, turskoga i talijanskoga jezika. Glavni uzrok bile su političke veze među tim jezicima. U posljednje vrijeme u hrvatskom se jeziku pojavljuje sve veći broj posuđenica iz engleskoga jezika. Danas su upravo te posuđenice najbrojnije.

Posuđenice imaju svoje posebne nazive s obzirom na jezik iz kojega potječu. Posuđenice iz latinskoga su latinizmi, grčkoga – grecizmi, njemačkoga – germanizmi, mađarskoga – hungarizmi, ruskoga – rusizmi, češkoga – bohemizmi, poljskoga – polonizmi, srpskoga – srbizmi. „Turcizmima nazivamo a) posuđenice iz turskog jezika i b) posuđenice koje su u hrvatski preuzete preko turskog jezika, uglavnom iz arapskog i prezijskog, uz nekoliko leksema iz novogrčkoga“ (Samardžija 1995: 49). Orijentalizam je zajednički naziv za posuđenice iz turskog, arapskog i perzijskog. Posuđenice iz engleskoga jezika objedinjene su nazivom anglizmi, dok se posuđenice iz američkoga engleskoga

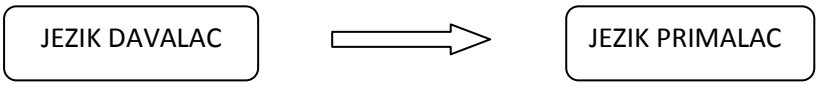
nazivaju amerikanizmima. Posuđenice iz francuskoga jezika nazivaju se galicizmima. Posuđenice iz romanskih jezika imaju posebne nazive, pa se tako posuđenice iz talijanskoga nazivaju talijanizmima, iz španjolskoga – hispanizmima, a iz portugalskoga i brazilskoga portugalskoga – luzitanizmima.

Posuđenice su hijerarhijski najviše kategorije. S obzirom na prilagođenost, proširenost i uporabu u različitim jezičnim funkcionalnim sferama mogu imati različit jezični status. Unutar kategorije posuđenica koriste se nazivi strana riječ i tuđica, usvojenica, prilagođenica, pseudoposuđenica, hibridna posuđenica/ hibrid. Uz naziv strana riječ u hrvatskome se jeziku koristi i naziv tuđica koji je potisnuo stari naziv „barbarizmi“. Riječi koje se najmanje jednom svojom značajkom ne uklapaju u sustav hrvatskoga jezika nazivaju se tuđicama. „Usvojenice su riječi koje su prilagođene normama i ograničenjima hrvatskoga standardnog jezika tako da se njihovo strano podrijetlo više ne prepoznaje (npr. *boja, jastuk)*“ (Turk 2013: 46). Posuđenice koje su u potpunosti prilagođene, uklopljene u hrvatski standardni jezik nazivamo prilagođenicama (npr. *balerina)*. Razlika između usvojenica i prilagođenica je u tome da se usvojenice javljaju samo u jednom ili manjem broju jezika, dok se prilagođenice mogu pojaviti u više jezika. Pseudoposuđenice su „leksemi koji su tvoreni od stranih morfema, ali nisu posuđeni kao cjelina jer u jeziku iz kojega prividno potječu oni ne postoje“ (Turk 2013: 47). Riječi koje su tvorene od sastavnica koje pripadaju različitim jezicima nazivaju se hibridnim složenicama. Neki autori smatraju da su svi složeni izrazi koji se sastoje od jednog stranog i domaćeg elementa dijelom hibridnih složenica (Turk 2013: 47).

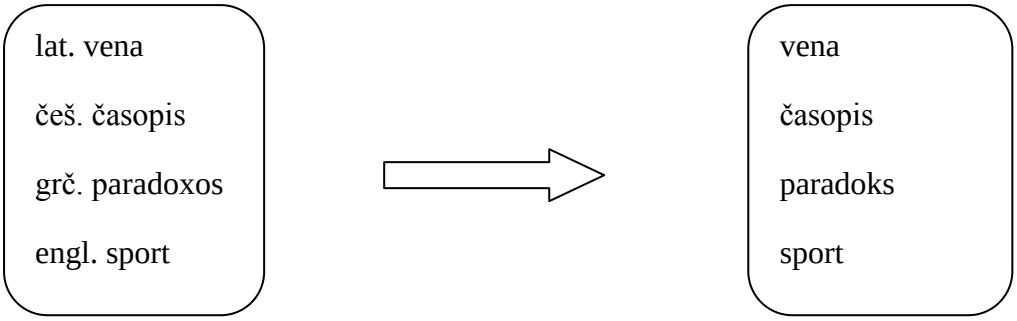
Da bi došlo do jezičnog posuđivanja, u interakciju trebaju doći govornici dvaju jezika. Jezik davalac će biti onaj iz kojega se posuđuje, a jezik primalac onaj koji posuđuje. Postoji nekoliko vrsta jezičnog posuđivanja koje ćemo detaljnije objasniti u sljedećim potpoglavljima.

2.1. Izravno posuđivanje

Izravno posuđivanje je ono u kojemu hrvatski jezik, kao jezik primalac, preuzima posuđenicu izravno iz jezika davaoca bez posrednika. Shema izravnog posuđivanja izgleda ovako:

npr.

2.2. Posredno posuđivanje

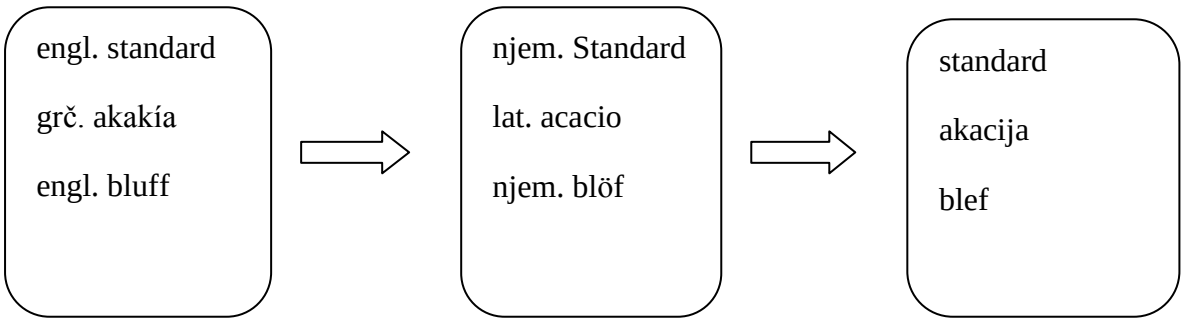
Osim izravnog posuđivanja, postoji i posredno. Posredno posuđivanje je ono u kojemu jezik davalac jeziku primaocu posuđuje lekseme koje je i sam posudio te postao jezikom posrednikom. Hrvatski je jezik zahvaljujući ovom tipu jezičnoga posuđivanja posudio niz leksema iz jezika s kojima nikada nije bio ni u izravnom ni u neizravnom odnosu. Tako u hrvatskome jeziku možemo pronaći posuđenice iz tatarskoga (*kefir*), japanskog (*bonsai*) iz jezika australskih domorodaca (*bumerang*) i južnoameričkih Indijanaca (*poncho*). Osim iz egzotičnih zemalja, hrvatski jezik ima i niz posuđenica iz nama bližih jezika, npr. posuđivao je iz starogrčkoga preko latinskog, francuskog i engleskog preko njemačkog, novogrčkog preko turskog... U prenošenju nekog leksema ponekad

posreduje i nekoliko jezika, pa sve to može utjecati na izraz i sadržaj posuđenice (Samardžija 1995: 47).

Hrvatske su zemlje u prošlosti pripadale različitim političkim tvorevinama, pa su dijelovi hrvatskoga jezičnog područja uspostavljali različite jezične dodire. Najviše jezičnih posrednika imalo je štokavsko narječje. Kao posrednike u štokavskom narječju pronalazimo latinski, njemački, talijanski, mađarski i turski. Latinski, njemački i mađarski jezici su posrednici kajkavskoga narječja, dok su latinski i talijanski jezici posrednici čakavskom narječju. Kao što možemo primijetiti, jedino je latinski jezik zajednički posrednik hrvatskim narječjima. To ne čudi previše, s obzirom na to da je latinski bio jezik zapadnog kršćanstva kojemu su hrvatske zemlje pripadale prije crkvenog raskola, a osim toga bio je i jezik znanosti, književnosti i diplomacije u Zapadnoj Europi. Također, latinski je jezik u Hrvatskoj zadržao status službenog jezika sve do listopada 1847. U novije vrijeme, ulogu najvećeg jezika posrednika i jezika davaoca ima engleski jezik (Samardžija 1995: 48). Posredno posuđivanje shematski se može prikazati ovako:

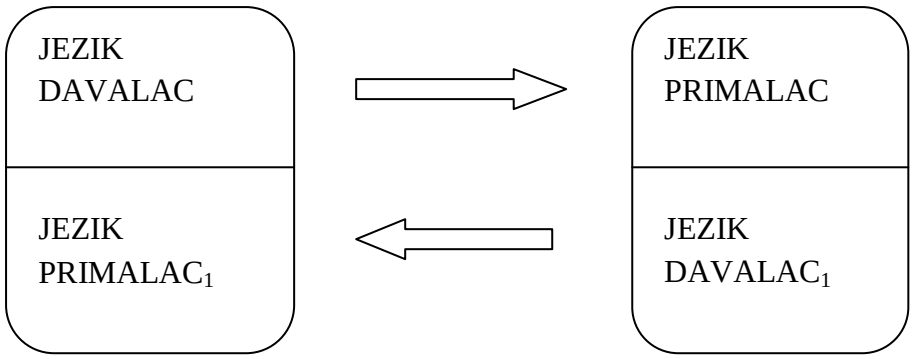

npr.

2.3. Kružno posuđivanje

Treći tip posuđivanja je kružno posuđivanje i ono je neka vrsta kombinacije prvih dvaju tipova. U njemu jezik primalac posuđuje leksem iz jezika davaoca i nakon nekog vremena jezik davalac natrag posudi isti leksem (Samardžija 1995: 48). „Kružno je posuđivanje često između jezika čiji dodiri traju dugo, a pritom su oba jezika naizmjenično u ulozi jezika davaoca i jezika primaoca“ (Samardžija 1995: 48). Primjere kružnog posuđivanja u hrvatskome jeziku pronalazimo uglavnom u hrvatsko-mađarskim jezičnim dodirima. Radi se o riječima koje nisu dio hrvatskoga standardnog jezika, ali se koriste u narječjima. Među te dijalektizme ubraja se npr. *ákōv*, stara mjera za tekućinu, preuzeta iz mađarskoga jezika, dok je mađarska slavenska posuđenica npr. *okov*. Kao povratna posuđenice mogao bi se promatrati i leksem *kravata* jer se francuski leksem *cravatte* razvio iz riječi *Hrvat* (Samardžija 1995: 49). Shemu kružnog posuđivanja možemo prikazati na sljedeći način:

3. Prilagodba posuđenica

Svaki strani leksem u nekoj mjeri mora biti prilagođen hrvatskome jeziku i prihvaćen od većeg broja govornika. Kada se strani leksem pojavi u tekstu pisanom hrvatskim jezikom „kao navod neke poznate izreke, misli, tvrdnje ili nekog poznatog naslova, ne nazivamo ga posuđenicom“ (Samardžija 1995: 49). Takve se izreke, misli nazivaju stranim riječima i ističu se drugom vrstom slova. „Posuđenice koje u više jezika imaju isto osnovno značenje i u osnovi isti izraz nazivamo internacionalizmima“ (Samardžija 1995: 49). Oni najčešće potječu ili imaju korijen iz klasičnih jezika, latinskoga i grčkoga. Često se nazivaju i europeizmima zato što su zajednička leksička baština europskih jezika. Postoji i nešto internacionalizama koji potječu iz živih jezika, npr. talijanskoga (*balerina)* i njemačkoga (*valcer*) (Samardžija 1995: 50).

Posuđenice, da bi se uklopile u hrvatski jezični sustav, moraju se prilagoditi normama hrvatskoga standardnog jezika. U hrvatskome jeziku razlikujemo četiri vrste prilagodbe: grafijska i pravopisna prilagodba, fonološka, morfološka i značenjska prilagodba.

3.1. Grafijska i pravopisna prilagodba

S obzirom na to da se ne posuđuju riječi samo iz jezika koji se služe latinicom, pojedine se posuđenice moraju transkribirati, dok se posuđenice iz jezika koji se služe ćirilicom moraju transliterirati. Posuđenice se prilagođuju pravilima hrvatskoga pravopisa. Taj je tip prilagodbe najjednostavniji.

3.2. Fonološka prilagodba

Fonološke razlike između jezika davaoca i jezika primaoca uklanjaju se fonološkom prilagodbom. Na temelju izgovornih sličnosti hrvatski fonološki

sustav pronalazi zamjene za strane foneme, npr. engl. *punch* → hrv. *punč*. Jasna Melvinger kao primjer fonološke prilagodbe navodi francuske nazalne vokale. Hrvatskome jeziku ti su vokali nepoznati te ih zbog toga zamjenjujemo kombinacijom nazalnog vokala i nazalnog konsonanta. Kao primjer može poslužiti riječ *šampinjon* koja dolazi od francuske riječi *champignon*. U izvornom obliku nalazimo skupinu *gn* koja je netipična za naš jezik i koja je kod nas zamjenjena fonemom *nj*. Posuđenica je fonološki nepravilna i ako sadrži skupine fonema koje nisu u skladu s fonotaktičkim pravilima tipičnim za naš jezik. Primjeri riječi koje sadrže te netipične skupine su *ansambl, bicikl, knedl*. U navedenim primjerima pronalazimo netipične skupine –kl i –dl. Osim fonološki, posuđenica može biti i akcenatski neprilagođena. Često posuđenice zadržavaju izvorni akcent premda je to u suprotnosti sa zakonima distribucije akcenata u našemu jeziku (Melvinger 1984: 55).

3.3. Morfološka prilagodba

Postoje različiti stavovi o morfološkoj prilagodbi. Prema nekim teoretičarima morfološki se elementi ne mogu prenositi iz jednog jezika u drugi, dok drugi smatraju da je u određenim uvjetima moguće ograničeno morfološko posuđivanje (Turk 2013: 39). Morfološkom se prilagodbom posuđenice nastoje uklopiti u morfološki sustav hrvatskoga standardnog jezika. Primjer toga su njemačka imenica *die Kritik* i engleska *stewardess* koje dobivaju nastavak *–a* koji je u hrvatskome jeziku karakterističan za ženski rod, pa onda glase *kritika* i *stjuardesa*. Morfološki se najdosljednije prilagođuju glagoli koji uvijek dobivaju nastavak *–ti*. Između strane glagolske osnove i infinitivnog nastavka *–ti* dodaje se sufiks *-a-*. npr. njem. *fixieren* → hrv. *fiksir-a-ti*. Pridjevi koji završavaju na –ioni od imenica latinskog podrijetla na –ija nisu dobro prilagođeni hrvatskom standardnom jeziku i smatraju se tuđicama (Samardžija 1995: 53).

3.4. Značenjska prilagodba

Rudolf Filipović u *Teoriji jezika u kontaktu* razlikuje dvije pojave na semantičkoj razini. Jedna je adaptacija značenja modela, a druga semantičko posuđivanje. Razlika je u tome što se adaptacija značenja modela veže za posuđenice koje su preuzete iz jezika davaoca, a semantičko posuđivanje je transfer značenja iz jezika davaoca na neku već postojeću domaću riječ u jeziku primaocu. Adaptacija značenja modela se potpuno uklapa u proces jezičnog posuđivanja jer čini cjelinu s fonološkim i morfološkim aspektom. Druga pojava nema veze s posuđenicama na adaptaciji kojih izgrađujemo teoriju jezika u kontaktu (Filipović 1986: 153). Već u 19. stoljeću lingvisti su zamijetili da strana riječ prolazi semantičku adaptaciju, tj. da se prilikom integracije značenje može promijeniti. Jedna se riječ može posuđivati u nekoliko navrata, pa pokazuje i različite varijante značenja. Značenje se može mijenjati kako u jeziku primaocu tako i u jeziku davaocu (Filipović 1986: 154). Semantičko posuđivanje bilo bi ono u kojemu se tradicionalnim riječima uz stara značenja dodaju i neka nova (Filipović 1986: 154). Filipović spominje Haugena koji razlikuje homonimsku i sinonimsku posuđenicu. Homonimska je ona u kojoj novo značenje nema ništa zajedničkog sa starim. U sinonimskim posuđenicama dolazo do manjeg ili većeg poklapanja u značenju između starog i novog značenja. Unutar sinonimskih posuđenica nalaze se dvije skupine prema tome javljaju li se u njima semantička premještanja ili semantičke konfuzije (Filipović 1986: 155 – 156).

Semantičku promjenu uvjetuje šest uzroka. Prvi od njih je lingvistički uzrok, potom imamo povijesni uzrok, pa socijalni i psihološke uzroke. Kao uzrok semantičke promjene navodi i strane utjecaje te potrebu za novom riječi (Filipović 1986: 158).

Značenje posuđenice nakon što se integrirala u sustav jezika primaoca može ostati nepromijenjeno i potpuno odgovarati značenju jezika davaoca. U tom slučaju radi se o nultoj semantičkoj ekstenziji (Filipović 1986: 161). Suženje značenja najčešća je promjena u jezičnom posuđivanju. U toj se situaciji prenosi samo jedno specifično značenje (Filipović 1986: 164). Kao što se značenje posuđenice može suziti, tako se može i proširiti. Da bi se značenje proširilo posuđenica mora zadovoljiti dva uvjeta. Prvi uvjet je potpuna integracija posuđenice u leksički sustav jezika primaoca, a drugi njezina slobodna upotreba u sklopu tog jezika (Filipović 1986: 169).

Rijetko kada posuđenice prolaze samo jednu prilagodbu, češće prolaze dvije, tri ili četiri. Što se više neka riječ prilagodi normama hrvatskog standardnog jezika, to će je govornici hrvatskoga manje osjećati stranom. I rječnici su dijelom prestali navoditi strano podrijetlo, što je dokaz visoka stupnja njihove uklopljenosti (Samardžija 1995: 53 – 54).

4. Posuđenice i normiranost

Jedna je od značajki hrvatskoga standardnog jezika je i normiranost. „Bit je normiranosti u tome da se pomoću sustava pravila koja čine opću standardnojezičnu normu odredi koji su od elemenata što postoje u hrvatskim narječjima pravilni i potrebni hrvatskome standardnom jeziku a koji nisu“ (Samardžija 1995: 55). Unatoč nastojanjima da se utvrdi što je pravilno, a što ne, govornici i dalje u mnogočemu griješe. Upravo se iz tih razloga razvio jezični purizam ili jezično čistunstvo. Puristi se skrbe za čistoću i pravilnost hrvatskoga jezika. Najduže i najsustavnije puristi se bave posuđenicama. Njima se bave od početaka hrvatske pismenosti i književnosti do današnjih dana. Jezični bi se purizam trebao promatrati u vremenu u kojemu je nastajao da bi se mogao razumijeti. Često se u povijesti „poistovjećivao s otporom prema posizanjima drugih entiteta i asimilacija“ (Turk 2013: 116). „Hrvatski je jezični purizam bio jednim od najučinkovitijih oblika otpora pogibelji što je prijetila hrvatskom jeziku uklještenu između latinskoga, talijanskoga, turskoga, mađarskog i njemačkog jezika“ (Samardžija 1995: 57). Tako su se puristi u drugoj polovici XVIII. stoljeća zalagali za zamjenjivanje turcizama. U XIX. se stoljeću osim za turcizame, predlažu zamjene i za germanizme, talijanizme i latinizme. U XX. stoljeću utjecaj njemačkog je bio snažan, pa su se puristi tada posvetili germanizmima. Zbog nepovoljna položaja hrvatskoga jezika u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, dvadesetih godina njihova se pažnja okreće srbizmima, dok se u najnovije vrijeme pažnja najviše posvećuje anglizmima (Turk 2013: 116 – 117).

Puristi smatraju da ako za neki leksem nemamo hrvatsku zamjenu ili je njena zamjena zastarjela, onda je ona potrebna hrvatskome jeziku. Ako pak imamo zamjenu, moramo paziti podudaraju li s posuđenica i hrvatski leksem opsegom sadržaja. Ako im je opseg sadržaja isti, onda prednost u komuniciranju ima

hrvatski leksem. Ako je opseg posuđenice uži ili širi od hrvatskog leksema, onda posuđenicu treba rabiti samo kada je hrvatski leksem ne može zamijeniti a da ne našteti iskazu. Ako moramo izabrati jedan od dvaju izraza posuđenica različitih po stupnju prilagođenosti, odabiremo onaj s većim stupnjem prilagodbe. „Jednom posuđen i prilagođen leksem pogrešno je ponovno posuđivati i prilagođavati“ (Samardžija 1995: 59). Pretjerana uporaba posuđenica ponekad je rezultat pomodnosti i želje da se posuđenicama pokaže učenost. Govornik koji pretjeruje služeći se prečesto posuđenicama može postići kontraran učinak te umjesto da pokaže učenost, može ispasti smiješan i nerazumljiv. Hrvatski puristi zagovaraju umjerenu i pravilnu uporabu posuđenica. Također, njihova ograničenja ne vrijede za narječja, žargone i razgovorni jezik (Samardžija 1995: 57-59).

U posljednje vrijeme niz diskusija izazvao je Zakon o javnoj uporabi hrvatskoga jezika. Hrvatski je sabor pošao od činjenica da je hrvatski jezik temeljna nacionalna vrijednost i važnana sastavnica hrvatskoga nacionalnog identiteta. Svi pokušaji zatiranja hrvatskoga jezika u prošlosti bili su pokušaji dezintegracije hrvatskoga naroda. Kao razlog uvođenja ovoga zakona navode i da je u procesu globalizacije važno štititi nacionalnu posebnost te da su zaštita, skrb i razvitak hrvatskoga jezika važni da očuvanje hrvatskoga i ukupnog europskog kulturnog naslijeđa. Naglašavaju i da su promicanje i zaštita hrvatskoga jezika obveza svih ustanova javnoga i društvenog života i svih građana Republike Hrvatske.[1]

[1] usp.http://www.matica.hr/vijenac/514/Zakon%20o%20javnoj%20uporabi%20hrvatskoga%20jezika%20(nacrt)/ (23. ožujka 2014. 15:38)

5. Analiza prikupljene građe stranih riječi u javnoj upotrebi

5.1. Strane riječi grčkoga podrijetla

Grčki je jezik helenski jezik i pripada antičkoj skupini indoeuropske jezične porodice. Da je starogrčki jezik bio prisutan na našemu području potvrđuju i neki povijesni dokumenti kao što je prvi zemljopisni mjestopis zapisan za hrvatsko ozemlje od 6. do 2. stoljeća pr. Krista. Polovica se tih toponima slavizirala i očuvala do danas. Nadalje, zapisi o ranim europskim Hrvatima iz 2. – 3. stoljeća po Kristu poznati kao Tanajske ploče[2]. Osim zapisa u hrvatskome jeziku pronalazimo i niz tipičnih helenizama koji su izravno iz grčkog jezika ušli u hrvatski jezik. To ne začuđuje zato što je Bizant imao pod svojom vlašću Dalmaciju i Kvarner nekoliko stoljeća.[3]

Posuđenice iz grčkoga jezika okupljene su pod zajedničkim nazivom grecizmi. Istraživajući za ovaj rad, pronašla sam niz posuđenica grčkoga podrijetla i uvrstila ih u tablicu.

STRANA RIJEČ	IZVOR, MJESTO PRONALASKA	PODRIJETLO	IZVORNI OBLIK	RJEČNIK, BROJ STRANICE	JEZIK IZ KOJREGA JE RIJEČ PREUZETA	STUPANJ PRILAGODBE
mystique	caffe bar, Rijeka	grčko	mystikos	B. Klaić str. 892	grecizam	tuđica
škorpion	caffe bar, Rijeka	grčko	skorpios	B. Klaić str. 1296	grecizam	usvojenica
delta	pizzeria, Rijeka	grčko	délta	B. Klaić str. 273	grecizam	prilagođenica

[2] Tanajske ploče – otkrivene u drugoj polovici 19. stoljeća. započinju zazivom: „Nek je sa srećom!“ i sadrže grčke napise starohrvatskih imena iz antičke luke Tanais na Azovskom moru. (preuzeto s: http://hr.metapedia.org/wiki/Tanajske_plo%C4%8De (26.8. 2014., 15:50))

[3] Usporedi: http://hr.metapedia.org/wiki/Gr%C4%8Dki_i_starohrvatski (26.8. 2014, 15: 57)

cukerin	slastičarnica, Rijeka	grčko	sákchar	B. Klaić str. 1185	grecizam	prilagođenica
planet	dio naziva trgovine obućom „Planet obuća“, Rijeka	grčko	planētēs	B. Klaić str. 1052	grecizam	usvojenica
Europa	autoškola, Rijeka	grčko	Eurōpē	B. Klaić str. 399	grecizam	usvojenica
krizantema	cvjećarnica, Rijeka	grčko	chrisus + ánthos	B. Klaić str. 756	grecizam	usvojenica
optisol	optika, Rijeka	grčko	ōpós	B. Klaić str. 977	grecizam	tuđica
Helena	krojački obrt, Rijeka	grčko	Helena	B. Klaić str. 527	grecizam	usvojenica
Kali	salon vjenčanica, Rijeka	grčko	kalli, kallos	V. Anić – I. Goldstein str. 638	grecizam	tuđica
cosmo	aerobic centar, Rijeka	grčko	kozmos	V. Anić – I. Goldstein str. 731	grecizam	tuđica
monaco	caffe bar, Garešnica	grčko	monoikos	B. Klaić str. 900	grecizam	tuđica
paradiso	caffe bar, Garešnica	grčko	parádeisos od *staroperz.* pairidaeza	B. Klaić str. 1004	grecizam	tuđica
phoenix	agencija za nekretnine, Rijeka	grčko	phoînіks	V. Anić – I. Goldstein	grecizam	tuđica

				str. 417		

Tablica 1. Strane riječi grčkoga podrijetla

U navedenim primjerima prevladavaju tuđice, ali pronašla sam i nekoliko primjera usvojenica i prilagođenica. Kod većine se primjera može primijetiti strano podrijetlo, ali isto tako neki su se primjeri prilagodili hrvatskome jeziku u toj mjeri da se strano podrijetlo teško može osjetiti. Neke od takvih posuđenica su npr. *škorpion* i *planet.*

5.2. Strane riječi latinskoga podrijetla

Hrvati su se s latinskim jezikom susreli doselivši se na istočnu obalu Jadranskog mora. „Benediktinski su samostani u srednjem vijeku imali bitnu ulogu u širenju pismenosti u cijeloj Europi, pa i u Hrvatskoj. U njima se njegovala latinica, a latinsko pismo je najstarije pismo upotrebljavano u Hrvatskoj.“[4] Latinski se jezik najduže u Europi zadržao upravo u našemu jeziku. Sve do 1847. bio je službeni jezik Hrvatskog sabora i javne uprave. U vrijeme nasrtaja mađarizacije i germanizacije služio je kao branič jezičnog i političkog identiteta. Osim u upravi, školstvu, književnosti i znanosti, latinski je imao svoje mjesto i u privatnom životu viših slojeva društva. Iz svega navedenog, može se zaključiti da je latinski imao važnu ulogu u hrvatskoj kulturi kroz dugi niz stoljeća (Sikirić Assouline 2009: 250, 260 – 261). To nam potvrđuje i velik broj posuđenica.

Posuđenice koje su zastupljene u hrvatskome jeziku, a čije je podrijetlo latinsko nazivaju se latinizmima. Tablica s građom latinskog podrijetla izgleda ovako:

[4] http://webograd.tportal.hr/Miha29/hrvatskijezik/kratkapovijesthrvatskogajezika (26. 8. 2014, 17:31)

STRANA RIJEČ	IZVOR, MJESTO PRONALASKA	PODRIJETLO	IZVORNI OBLIK	RJEČNIK	JEZIK IZ KOJREGA JE RIJEČ PREUZETA	STUPANJ PRILAGODBE
fokus	caffe bar, Rijeka	latinsko	focus	B. Klaić str. 440	latinizam	prilagođenica
index	restoran, Rijeka	latinsko	index	B. Klaić str. 581	latinizam	tuđica
campus	restoran, Rijeka	latinsko	campus	B. Klaić str. 210	latinizam	tuđica
konoba	konoba, Rijeka	latinsko	canaba	B. Klaić str. 726	latinizam	prilagođenica
nebuloza	konoba, Rijeka	latinsko	nebula	B. Klaić str. 936	latinizam	usvojenica
Arca	naziv restorana, Rijeka	latinsko	Arca	B. Klaić str. 100	latinizam	tuđica
municipium	restoran, Rijeka	latinsko	municipium	B. Klaić str. 916	latinizam	tuđica
Renata	frizerski salon, Rijeka	latinsko	Renata	B. Klaić str. 1152	latinizam	usvojenica
circolo	frizerski salon, Rijeka	latinsko	circum	B. Klaić str. 228	latinizam	tuđica
extreme	frizerski salon, Rijeka	latinsko	extremus	B. Klaić str. 363	latinizam	tuđica
Arena	pekarnica, Rijeka	latinsko	arena	B. Klaić str. 95	latinizam	usvojenica
formula	autoškola, Rijeka	latinsko	formula	B. Klaić	latinizam	usvojenica

				str. 445		
essentia	opuštaonica, Rijeka	latinsko	essentia	B. Klaić str. 390	latinizam	tuđica
patent	krojački obrt, Rijeka	latinsko	patens, patentis	B. Klaić str. 1018	latinizam	prilagođenica
Viktorija	krojački obrt, Rijeka	latinsko	victoria	B. Klaić str. 1422	latinizam	usvojenica
super	kemijska čistionica, Rijeka	latinsko	super	B. Klaić str. 1279	latinizam	prilagođenica
superior	dio naziva kemijske čistionice „Studio superior“, Rijeka	latinsko	superior	B. Klaić str. 1279	latinizam	tuđica
Aqua	kemijska čistionica, Rijeka	latinsko	aqua	B. Klaić str. 40	latinizam	tuđica
Anex	mjenjačnica, Rijeka	latinsko	annexus	B. Klaić str. 69	latinizam	tuđica
Gloria	salon vjenčanica, Rijeka	latinsko	gloria	V. Anić – I. Goldstein str. 486	latinizam	tuđica
coloseum	caffe bar, Garešnica	latinsko	colosseus	B. Klaić str. 709	latinizam	tuđica
vila	dio naziva restorana „Vila Garić“, Garešnica	latinsko	villa	B. Klaić str. 1423	latinizam	usvojenica

Tablica 2. Strane riječi latinskoga podrijetla

5.3. Strane riječi talijanskoga podrijetla

Talijani su kroz povijest pod svojom vlašću držali veći dio Istre i Kvarnera. „Narodima s političkim centrom u Rimu ili Veneciji istočna obala Jadrana je uvijek bila primamljiva, prvi put su stekli posjede još 167. prije Krista.“[5] Londonskim ugovorom Italiji su obećani Trentino, Trst, Južni Tirol i Istra uključujući netalijanske zajednice. Rimskim ugovorom, 27. siječnja 1924. godine, Slobodna Država Rijeka podijeljena je između Italije i Jugoslavije. U tim se mjestima provodila prisilna politika talijanizacije tijekom 1920-ih i 1930-ih. Svi ti povijesni kontakti uvelike su utjecali na stanovništno toga područja te stoga ne začuđuje velik broj posuđenica talijanskog podrijetla pronađen na području Rijeke. No postavlja se pitanje, odakle talijanske posuđenice u Garešnici? Odgovor leži u činjenici da se u Moslavini nalazi izolirana zajednica Talijana. Jedno od mjesta u kojma su zastupljeni je i selo Ciglenica koje se nalazi u neposrednoj blizini Garešnice.[6]

Posuđenice preuzete iz talijanskoga jezika nazivaju se talijanizmima. Proučavajući nazive javnih objekata, uočili smo da su talijanizmi zastupljeni u velikom broju na području Rijeke što ne iznenađuje previše s obzirom na povijesne kontakte između talijanskog i hrvatskog jezika.

STRANA RIJEČ	IZVOR, MJESTO PRONALASKA	PODRIJETLO	IZVORNI OBLIK	RJEČNIK, BROJ STRANICE	JEZIK IZ KOJREGA JE RIJEČ PREUZETA	STUPANJ PRILAGODBE
eco	caffe bar, Rijeka	talijansko	Ecco	B. Klaić, str. 354	talijanizam	tuđica
compar	caffe bar,	talijansko	compare	B. Klaić	talijanizam	prilagođenica

[5] Usp. http://hr.wikipedia.org/wiki/Istarski_egzodus (26. 8. 2014, 18:40)
[6] Usp. http://hr.wikipedia.org/wiki/Talijani_u_Hrvatskoj (26. 8. 2014, 18:00)

	Rijeka			str. 714		
terminal	caffe bar, Rijeka	talijansko	terminale	B. Klaić str. 1343	talijanizam	prilagođenica
bracera	pizzeria, Rijeka	talijansko	brazzera	B. Klaić str. 191	talijanizam	prilagođenica
spagho	restoran, Rijeka	talijansko	spago	B. Klaić str. 1302	talijanizam	tuđica
feral	konoba, Rijeka	talijansko	fanale, ferale	B. Klaić str. 419	talijanizam	prilagođenica
dolce	slastičarnica, Rijeka	talijansko	dolce	B. Klaić str. 317	talijanizam	tuđica
corzo	slastičarnica, Rijeka	talijansko	corso	B. Klaić str. 744	talijanizam	tuđica
viva	pekarnica, Rijeka	talijansko	viva	B. Klaić str. 1427	talijanizam	tuđica
tea	cvjećarnica, Rijeka	talijansko	tea	B. Klaić str. 1331	talijanizam	tuđica
studio	dio naziva kemijske čistionice „Studio Superior“, Rijeka	talijansko	studio	B. Klaić str. 1272	talijanizam	prilagođenica
lavanda	hostel, Rijeka	talijansko	lavanda	B. Klaić str. 791	talijanizam	prilagođenica
vulkan	automat klub, Rijeka	talijansko ← latinsko (vulcanus)	volcano	V. Anić – I. Goldstein str. 1377	talijanizam	usvojenica

madonna	caffe bar, Garešnica	talijansko	madona	B. Klaić str. 826	talijanizam	tuđica
maron	caffe bar, Garešnica	talijansko	marrone	V. Anić – I. Goldstein str. 819	talijanizam	prilagođenica
pizzeria	dio naziva pizzeria (npr. Pizzeria Delta), Garešnica/ Rijeka	talijansko	pizzeria	B. Klaić str. 1041	talijanizam	tuđica
kantun	pizzeria, Rijeka	talijansko	cantone	B. Klaić str. 658	talijanizam	prilagođenica

Tablica 3. Strane riječi talijanskoga podrijetla

5.4. Strane riječi francuskoga podrijetla

Francuzi su na vlast u Hrvatsku došli već 1806. i zadržali se do Napoleonova sloma u Rusiji 1813. Mirom u Požunu 26. Prosinca 1805. Napoleon je dobio Veneciju, Istru, Dalmaciju i Mletačku Albaniju. Ponovno zahvaljujući povijesnim kontaktima pronalazimo posuđenice, ovoga puta francuskoga podrijetla, u hrvatskome jeziku.

Posuđenice preuzete iz francuskoga jezika objedinjene su zajedničkim nazivom galicizam. Istraživajući i prikupljajući građu za ovaj rad pronašla sam i nekoliko galicizama.

STRANA RIJEČ	IZVOR, MJESTO PRONALASKA	PODRIJETLO	IZVORNI OBLIK	RJEČNIK	JEZIK IZ KOJREGA JE RIJEČ PREUZETA	STUPANJ PRILAGODBE

capitano	caffe bar, Rijeka	francusko	capitaine	V. Anić – I. Goldstein str. 648	galicizam	tuđica
garcon	caffe bar, Rijeka	francusko	garçon	B. Klaić str. 470	galicizam	tuđica
restoran	dio naziva restorana (npr. Restoran Index, Restoran Campus...), Rijeka/ Garešnica	francusko	restaurant	B. Klaić str. 1159	galicizam	prilagođenica
frizeraj	frizerski salon, Rijeka	francusko	frisure	B. Klaić str. 455	galicizam	prilagođenica
art	dio naziva opuštaonice (Art of touch), Rijeka	francusko	art	B. Klaić str. 103	galicizam	tuđica
profil	knjižara, Rijeka	francusko	profil	B. Klaić str. 1094	galicizam	prilagođenica
continental	hotel, Rijeka	francusko ← latinsko	continental	V. Anić – I. Goldstein str. 715	galicizam	Tuđica

Tablica 4. Strane riječi francuskoga podrijetla

5.5. Strane riječi španjolskoga podrijetla

Posuđenice iz španjolskoga jezika nazivaju se hispanizmima. Nekoliko primjera hispanizama uspjeli smo pronaći na području Rijeke. Španjolske posuđenice u hrvatski jezik nisu mogle dospijeti zahvaljujući povijesnim kontaktima. Hrvatska sa Španjolskom nikada kroz povijest nije došla u kontakt. Jedina potencijalna veza je Katalonija koja je bila pod Austro-Ugarskom krunom, kao i Hrvatska, ali direktnog kontakta između tih dvaju zemalja nije bilo. Zanemarivši povijesni kontakt, jedina druga opcija može biti kulturološki kontekst. Ove riječi nisu poznate svim govornicima hrvatskoga jezika. Možemo zaključiti da su one neka vrsta pomodnica u našemu jeziku.

STRANA RIJEČ	IZVOR, MJESTO PRONALASKA	PODRIJETLO	IZVORNI OBLIK	RJEČNIK	JEZIK IZ KOJREGA JE RIJEČ PREUZETA	STUPANJ PRILAGODBE
pampas	pizzeria, Rijeka	španjolsko	pampas	B. Klaić str. 997	hispanizam	prilagođenica
bolero	dio naziva slastičarnice „Dolce bolero“, Rijeka	španjolsko	bolero	B. Klaić str. 185	hispanizam	prilagođenica
armada	klub navijača nogometnog kluba Rijeke, Rijeka	španjolsko	arma	B. Klaić str. 101	hispanizam	prilagođenica

Tablica 5. Strane riječi španjolskoga podrijetla

5.6. Strane riječi engleskoga podrijetla

Posljednjih godina broj posuđenica preuzetih iz engleskoga jezika naglo je porastao. Pod anglizme ubrajamo „riječi podrijetlom iz engleskoga jezika koje

su se bar donekle prilagodile hrvatskom jeziku kao jeziku primaocu“ (Brdar 2010: 219). Zahvaljujući globalizaciji i informatizaciji, engleski jezik širi svoj utjecaj na sve jezike s kojima dolazi u dodir. Osim engleskih riječi koje su se prilagodile hrvatskom jeziku, postoje još i one koje se nisu prilagodile hrvatskom jezičnom sustavu te pseudoanglizmi[7]. Engleski je jezik uvijek bio u kontaktu s drugim jezicima, ali od sredine 20. stoljeća njegov utjecaj jača. Osim toga, engleski je jezik službeni jezik međunarodne i međudržavne komunikacije. Utjecaj engleskoga jezika osobito se primjećuje u jeziku javne komunikacije, medijima te informatičkom jeziku. Nadalje, sve češće anglizme pronalazimo u rječniku različitih znanosti i struka te u razgovornom jeziku mladih (Brdar 2010: 219). Često riječi iz engleskog jezika upotrebljavamo iz navike ili zato što nam djeluju atraktivnije, efektnije. Također, osim na leksik, utječe i na gramatiku. Tako se u hrvatskome jeziku sve češće koriste imenice umjesto pridjeva, npr. film festival umjesto filmski festival.[8] Koliko je engleski jezik danas važan potvrđuje i činjenica da riječi engleskog podrijetla danas čine 40% ukupnog broja novotvorenica.

STRANA RIJEČ	IZVOR, MJESTO PRONALASKA	PODRIJETLO	IZVORNI OBLIK	RJEČNIK	JEZIK IZ KOJREGA JE RIJEČ PREUZETA	STUPANJ PRILAGODBE
bar	caffe bar, Rijeka/ Garešnica	englesko	bar	B. Klaić str. 145	anglizam	prilagođenica
šprinter	trgovina obuće, Rijeka	englesko	sprint	B. Klaić str. 1259	anglizam	prilagođenica
step	aerobic centar, Rijeka	englesko	step	V. Anić – I. Goldstein	anglizam	tuđica

[7] Pseudoanglizmi su riječi koje se sastoje od engleskog dijela kojemu je dodan hrvatski afiks (npr. *celebovi*).
[8] Usp. http://www.lingua-soft.hr/blog/utjecaj-engleskog-jezika-na-ostale-jezike (27. 8. 2014, 18:52)

				str. 1193		
mini	pekarnica, Garešnica	englesko	mini	V. Anić – I. Goldstein str. 852	anglizam	tuđica
rich	caffe bar, Rijeka	englesko	rich	-	anglizam	tuđica
sky	caffe bar, Rijeka	englesko	sky	-	anglizam	tuđica
like	caffe bar, Rijeka	englesko	like	-	anglizam	tuđica
bounty	caffe bar, Rijeka	englesko	bounty	-	anglizam	tuđica
alien	caffe bar, Rijeka	englesko	alien	-	anglizam	tuđica
mad car	autoškola, Rijeka	englesko	mad, car	-	anglizam	tuđica
heaven	opuštaonica, Rijeka	englesko	heaven	-	anglizam	tuđica
rose	opuštaonica, Rijeka	englesko	rose	-	anglizam	tuđica
river	hostel, Rijeka	englesko	river	-	anglizam	tuđica
city	hostel, Rijeka	englesko	city	-	anglizam	tuđica
Road house	caffe bar, Garešnica	englesko	road, house	-	anglizam	tuđica

Tablica 6. Strane riječi engleskoga podrijetla

Kao što je vidljivo i iz tablice, neke su riječi prilagođene hrvatskome jezičnom sustavu, a neke od njih se koriste u izvornom obliku.

5.7. Strane riječi njemačkoga podrijetla

Germanizmima nazivamo posuđenice podrijetlom iz njemačkoga jezika. Rikard Simeon iznosi teoriju prema kojemu su germanizmi nešto što je općenito svojstveno Njemačkoj, a uvedeno je u druge jezike, potom riječi, izrazi ili konstrukcije svojstvene njemačkom jeziku, uzete same po sebi ili načinjene prema njemačkom jeziku, te kao posljednje objašnjenje germanizama navodi da je to riječ, izraz ili konstrukcija preuzeta iz bilo kojeg germanskog jezika.[9] Odakle germanizmi u hrvatskome jeziku? Osim što se neko vrijeme provodila germanizacija, njemački je jezik bio i službeni jezik u Hrvatskoj od 1849. do 1860. Jaki austrijski utjecaji započeli su još u 16. stoljeću stvaranjem Vojne krajine. U to se vrijeme u Hrvatsku doselio velik broj njemačkih vojnika te su se počele osnivati i njemačke škole. Međutim, prvi njemačko-hrvatski dodiri započeli su nešto ranije, u 13. stoljeću, u vrijeme prve njemačke kolonizacije. Iako je do 1848. godine službeni jezik bio latinski, viši slojevi društva su se već tada služili njemačkim. Najveći broj germanizama možemo pronaći u kajkavskome narječju. Koliko su se neke od posuđenica prilagodile hrvatskome jeziku potvrđuje činjenica da kod nekih više niti ne osjeća strano podrijetlo.

STRANA RIJEČ	IZVOR, MJESTO PRONALASKA	PODRIJETLO	IZVORNI OBLIK	RJEČNIK	JEZIK IZ KOJREGA JE RIJEČ PREUZETA	STUPANJ PRILAGODBE
Leopold	caffe bar, Rijeka	njemačko	Luitpold	B. Klaić str. 797	germanizam	prilagođenica
Karolina	caffe bar, Rijeka	njemačko	Karl	B. Klaić str. 668	germanizam	prilagođenica

[9] Usp. http://hr.wikipedia.org/wiki/Germanizam (27. 8. 2014, 21:55)

Gilda	frizerski salon, Rijeka	njemačko	Gilde	B. Klaić str. 484	germanizam	prilagođenica
Edita	pekarnica, Rijeka	njemačko	Edita	B. Klaić str. 346	germanizam	prilagođenica
blitz	kemijska čistionica, Rijeka	njemačko	Blitz	B. Klaić str. 180	germanizam	tuđica
flekica	kemijska čistionica, Rijeka	njemačko	Fleck	B. Klaić str. 436	germanizam	prilagođenica
perla	salon vjenčanica, Rijeka	njemačko / francusko	Perle	V. Anić – I. Goldstein Str. 983 / B. Klaić str. 1034	germanizam / galicizam	usvojenica
edit	knjižara, Rijeka	njemačko	edieren – od *lat.* edere	V. Anić – I. Goldstein str. 347	germanizam	tuđica
paradiso	caffe bar, Garešnica	njemačko	*perz.* Pairi-daeža → *grč.* Paradeisos → *lat.* paradisus → *njem.* Paradies	V. Anić – I. Goldstein str. 955	germanizam	tuđica
loknica	frizerski salon, Garešnica	njemačko	Locke	B. Klaić str. 816	germanizam	prilagođenica

buhtlica	pekarnica, Garešnica	njemačko	Buchtel	V. Anić – I. Goldstein str. 204	germanizam	prilagođenica

Tablica 7. Strane riječi njemačkoga podrijetla

5.8. Strane riječi turskoga podrijetla

Pod pojmom turcizmi obuhvaćene su sve posuđenice podrijetlom iz turskoga jezika. No u turcizme se ubrajaju i riječi iz arapskog i perzijskog podrijetla. Dalibor Brozović (2000.) postavlja pitanje zašto se te riječi nazivaju turcizmima kada su u većini slučajeva iz arapskog i perzijskog jezika? S obzirom da se ti jezici smatraju orijentalnima, posuđenice bi se mogle nazivati orijentalizmima. Jedna skupina razmišlja na taj način, a druga odgovara da smo mi ipak te riječi posudili preko turskoga jezika te da bi se one zato trebale nazivati turcizmima. Brozović napominje da naziv orijentalizmi nije u potpunosti točan jer ne potječu sve riječi koje smo mi preuzeli iz turskoga iz orijentalnih jezika. Primjer je riječ *avlija* koja je u turski došla iz novogrčkog. Isto tako svi orijentalizmi ne moraju biti turcizmi. Neke riječi iz orijentalnih jezika došle su u naš jezik posredstvom europskih jezika.[10]

Turcizmi se mogu podijeliti u tri skupine. Prvu skupinu čine više-manje posve prihvaćene riječi. Drugu skupinu čine turcizmi kojima se označuju razne orijentalne i islamske realije. Treću skupinu čine turcizmi koje ne koristimo svakodnevno i za koje imamo istovrijedne domaće zamjene. Ta je treća skupina najbrojnija.[11]

Turski jezik utjecao je na naš jezik i na jezike zemalja na kojima se rasprostiralo Osmansko Carstvo u srednjem i novom vijeku. Turcizmi su najviše

[10] Usp. http://www.matica.hr/vijenac/173/Odo%C5%A1e%20Turci%2C%20osta%C5%A1e%20turcizmi/ (27. 8. 2014, 22:26)
[11] Isto.

zastupljeni u štokavskome narječju s obzirom da je to područje bilo u najdirektnijem kontaktu s Turcima. U ostalim narječjima turcizmi su rijeđi ili čak potisnuti iz upotrebe. Mnoge posuđenice turskog podrijetla nemaju zamijene u hrvatskome jeziku, pa su prihvaćene u standardu, primjer za to je i leksem *čičak.* Turski jezik sadrži neke glasove nepoznate našemu jeziku, pa onda posuđenice moraju proći kroz fazu prilagodbe.

STRANA RIJEČ	IZVOR, MJESTO PRONALASKA	PODRIJETLO	IZVORNI OBLIK	RJEČNIK	JEZIK IZ KOJREGA JE RIJEČ PREUZETA	STUPANJ PRILAGODBE
Nadia	salon vjenčanica, Rijeka	tursko	Nadia	B. Klaić str. 922	turcizam	prilagođenica
torbica	trgovina, Rijeka	tursko	tobra, torba	V. Anić – I. Goldstein str. 1303	turcizam	usvojenica
čičak	cvjećarnica, Garešnica	tursko	çiçak	V. Anić – I. Goldstein str. 245	turcizam	usvojenica

Tablica 8. Strane riječi turskoga podrijetla

5.9. Posuđenice iz češkoga jezika

Posuđenice iz češkoga jezika nazivaju se bohemizmima. Češki je jezik nacionalni jezik Češke. Kontinuirano doseljavanje Čeha u Hrvatsku trajalo je stoljeće i pol, a migraciju je olakšavala pripadnost obaju zemalja Habsburškoj Monarhiji. Oko 10000 Čeha danas živi u Hrvatskoj, a najviše ih ima u okolici Daruvara. Daruvar je udaljen od Garešnice 23 kilometara zračne linije. Ondje se

također nalazi nekoliko obitelji češkoga podrijetla. Upravo zahvaljujući tim nacionalnim manjinama možemo pronaći neke bohemizme u našemu jeziku.[12]

Legenda o braći Čehu, Lehu i Mehu jedan je od najstarijih spomena hrvatsko-čeških odnosa. Prema njoj su za rimske vladavine na tri brda i u tri utvrde iznad Krapine živjela braća Čeh, Leh i Meh te njihova sestra Vilina. Braća su se željela osloboditi rimske vlasti, ali ih je sestra koja je bila zaljubljena u rimskog namjesnika izdala, te su braća pobjegla na sjever i ondje osnovali slavenske države. Čeh je osnovao Češku, Leh Poljsku, a Meh Rusiju. Konkretniji odnosi vezani su uz djelovanje sv. Ćirila i Metoda. Nakon Metodove smrti 885. njegovi su učenici protjerani iz Moravske te su se uputili prema Hrvatskoj i ondje širili slavensko bogoslužje. Zagrebačka je biskupija osnovana 1904. i njen prvi biskup Duh bio je češkoga podrijetla. Pretpostavlja se da su Česi pojedinačno počeli pristizati 1527, nakon izbora Ferdinanda I. Habsburgovca za kralja. Najviše Čeha nalazi se osim u Daruvaru i s obje strane Ilove te na području Bilogore. Na inicijativu Josefa Václava Friča osnovano je prvo češko društvo 1874. nazvano Česká beseda. Danas u hrvatskoj imamo nekoliko zajednica češke nacionalne manjine, a jedna od njih je i ova u Garešnici (Dugački: 233 – 249).

STRANA RIJEČ	IZVOR, MJESTO PRONALASKA	PODRIJETLO	IZVORNI OBLIK	RJEČNIK	JEZIK IZ KOJREGA JE RIJEČ PREUZETA	STUPANJ PRILAGODBE
beseda	naziv udruge čeških manjina, Garešnica	češko	beseda	B. Klaić str. 165	bohemizam	tuđica

Tablica 9. Strane riječi češkoga podrijetla

[12] Usp: http://hr.wikipedia.org/wiki/%C4%8Ce%C5%A1ki_jezik (28. 8. 2014, 14:16)

6. Zaključak

Čitajući ovaj rad možemo zaključiti da hrvatski jezik posjeduje velik broj posuđenica. Većina njih se toliko prilagodila da se niti ne osjeća njihovo strano podrijetlo. U hrvatski su jezik dospjele na razne načine, bilo izravnim, bilo posrednim ili pak kružnim posuđivanjem te se prilagodile našem jezičnom sustavu.

Koliko su posuđenice potrebne našemu jeziku i jesu li uopće potrebne pitanje je kojim se bavi jezični purizam. Smatram da u svemu treba imati mjeru, pa tako i u slučaju jezičnog posuđivanja. Ako postoji hrvatska jednakovrijednica za pojedini posuđeni leksem, bolje je upotrijebiti hrvatsku jednakovrijednicu, ali u slučajevima kada nema zamjene nema potrebe ustručavati se i ne upotrijebiti neki leksem samo zato što nije hrvatskoga podrijetla. Pretjerano čistunstvo po meni nije dobra opcija. Na ovaj se problem nadovezuje prijedlog Zakona o javnoj uporabi hrvatskoga jezika prema kojemu bi imena trgovina, obrta, ugostiteljskih i drugih objekata trebali nositi hrvatske nazive. Prikupljena i analizirana građa pokazuje da se u javnoj upotrebi, u imenima kafića, frizerskih salona, opuštaonica, slastičarnica, cvjećarnica, konoba, restorana, hotela, krojačkih radionica, praonica itd. velikim dijelom koriste strane riječi i to osobito tuđice koje su preuzete u izvornom obliku i posve neprilagođene hrvatskome jeziku. U analiziranoj građi prevladavaju strane riječi iz latinskoga, njemačkoga, talijanskoga i engleskoga jezika. U skladu s time mišljenja smo da je Zakon o javnoj uporabi hrvatskoga jezika potreban kako bi se spriječila pretjerana upotreba stranih riječi, osobito onih neprilagođenih sustavu hrvatskoga jezika. Naime, samo ako ne prihvatimo svaku stranu riječ i ako pokušamo iskoristiti jezične mogućnosti vlastitoga jezika, očuvat će se jezik, a time i kultura i identitet.

7. Sažetak

U radu se analiziraju strane riječi u javnoj upotrebi s ciljem stjecanja uvida o njihovu položaju u hrvatskome jeziku. Građa je prikupljena na području grada Rijeke te malenoga gradića Garešnice. Utvrđeno je podrijetlo prikupljenih riječi te su podijeljene s obzirom na jezik iz kojega potječu. Može se zaključiti da u građi prevladavaju strane riječi latinskoga, talijanskoga, njemačkoga i engleskoga podrijetla. Uzmemo li u obzir povijesne kontakte regija koje smo proučavali s drugim jezicima, nimalo ne začuđuje da se npr. na području Rijeke nalazi velik broj objekata s nazivima talijanskog i latinskog podrijetla, dok u Garešnici imamo velik broj turcizama, germanizama i bohemizama.

Ključne riječi: strane riječi, leksičko posuđivanje, posuđenice, purizam, hrvatski jezik

8. Literatura

Anić, Vladimir – Goldstein, Ivo, *Rječnik stranih riječi,* Novi liber, Zagreb, 1999.

Brdar, Irena, *Hrvatske riječi u jeziku hrvatskih medija* u: Lahor – br. 10, 2010.

Dugački, Vlatka, *Historiografija o Česima u Hrvatskoj,* Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“ (Zagreb)

Filipović, Rudolf, *Teorija jezika u kontaktu (uvod u lingvistiku jezičnih dodira),* Školska knjiga, Zagreb, 1986.

Klaić, Bratoljub, *Rječnik stranih riječi,* Nakladni zavod Matice hrvatske Zagreb, 2002.

Ladan, Tomislav, *Riječi (Značenje, uporaba, podrijetlo),* ABC naklada, Zagreb, 2000.

Melvinger, Jasna, *Leksikologija,* Pedagoški fakultet, Osijek, 1984.

Samardžija, Marko, *Leksikologija s poviješću hrvatskoga jezika (udžbenik za 4. Razred gimnazije),* Školska knjiga, Zagreb, 1995.

Sikirić Assouline, Zvjezdana, *Latinitet u hrvatskom društvu prve polovice 19. stoljeća* (stručni rad), Zagreb, 2009.

Turk, Marija, *Jezično kalkiranje u teoriji i praksi (prilog lingvistici jezičnih dodira),* Filozofski fakultet sveučilišta u Rijeci, Zagreb, 2013.

9. Izvori

http://www.matica.hr/vijenac/514/Zakon%20o%20javnoj%20uporabi%20hrvatskoga%20jezika%20(nacrt)/ (23. 3. 2014. 15:38)

http://hr.metapedia.org/wiki/Tanajske_plo%C4%8De (26.8. 2014, 15:50)

http://hr.metapedia.org/wiki/Gr%C4%8Dki_i_starohrvatski (26.8. 2014, 15: 57)

http://webograd.tportal.hr/Miha29/hrvatskijezik/kratkapovijesthrvatskogajezika (26. 8. 2014, 17:31)

http://hr.wikipedia.org/wiki/Talijani_u_Hrvatskoj (26. 8. 2014, 18:00)

http://hr.wikipedia.org/wiki/Istarski_egzodus (26. 8. 2014, 18:40)

http://www.lingua-soft.hr/blog/utjecaj-engleskog-jezika-na-ostale-jezike (27. 8. 2014, 18:52)

http://hr.wikipedia.org/wiki/Germanizam (27. 8. 2014, 21:55)

http://www.matica.hr/vijenac/173/Odo%C5%A1e%20Turci%2C%20osta%C5%A1e%20turcizmi/ (27. 8. 2014, 22:26)

http://hr.wikipedia.org/wiki/%C4%8Ce%C5%A1ki_jezik (28. 8. 2014, 14:16)

http://hr.wikipedia.org/wiki/Hebrejski_jezik (28. 8. 2014, 16:13)

http://www.bet-israel.com/?page_id=857 (28. 8. 2014, 16:49)